

O'ZBEKISTONDA BANK KREDITLARI

**Chust 2-son texnikumi Ijtimoiy-gumanitar
fanlar ,sport va Yocht kafedrası o'qituvchisi**

Aminova Nigora Yakubdjanovna

Annotatsiya: O'zbekiston zamonaviy iqtisodiyotining poydevori mustahkam va dinamik moliyaviy tizimga tayanadi, bunda bank kreditlari hal qiluvchi rol o'ynaydi. Iqtisodiy islohotlar va bozorni liberallashtirishning rivojlanayotgan sharoitida O'zbekistondagi bank sektori iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biriga aylanib, ishlab chiqaruvchi kuchlarni ham, aholining ijtimoiy farovonligini ham qo'llab-quvvatlamogda. Bank kreditlari nafaqat investitsiyalarni moliyalashtirish va ishlab chiqarish tarmoqlarini modernizatsiya qilish uchun, balki mahalliy biznesning raqobatbardoshligini oshirish va aholining keng qatlamlarini moliyaviy jalb qilishni kengaytirish uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: bank kreditlari, kreditlash, tijorat banklari, kredit tavakkalchiligi, kredit portfeli, moliyaviy innovatsiyalar, iqtisodiy rivojlanish, moliyaviy inklyuzivlik, raqamli bank ishi, O'zbekiston.

O'zbekistonda so'nggi yillarda boshlangan bank-moliya sohasidagi islohotlar mamlakat bank infratuzilmasini modernizatsiya qilishga salmoqli hissa qo'shdi. Ushbu islohotlar moliyaviy xizmatlarning shaffofligi, samaradorligi va foydalanish imkoniyatini oshirishga, xususan, kreditlash sohasida sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Mahalliy valyutaning liberallashtirilishi, xususiy banklarning kengayishi va zamonaviy bank texnologiyalarining joriy etilishi jismoniy shaxslarga ham, korxonalarga ham taklif etilayotgan kredit mahsulotlarining mavjudligi va turlarini yaxshilashda muhim rol o'ynadi. Bank tizimi endi yuqori darajadagi raqobat bilan ajralib turadi, bu esa o'z navbatida qarz oluvchilarga yanada qulay shart-sharoitlar, turli xil kreditlash imkoniyatlari va mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash orqali foyda keltiradi. Iqtisodiy nuqtai nazardan, bank kreditlari ishlab chiqarish quvvatlarini rivojlantirish va modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Kreditlar korxonalarga

yangi asbob-uskunalar sotib olish, ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish va ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish uchun zarur resurslarni taqdim etadi. Bu yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlarni yaratishni qo'llab-quvvatlaydi va kompaniyalarga mahalliy va eksport bozorlarida muvaffaqiyatli raqobatlashish imkonini beradi. Kichik va o'rta korxonalar (KO'K) misolida kredit olish ko'pincha biznesni kengaytirish, innovatsiyalar va ish o'rinlarini yaratishda hal qiluvchi omil hisoblanadi [1].

Bank kreditlarining roli korporativ sektordan tashqari oddiy fuqarolar hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Iste'mol kreditlari, ipoteka kreditlari, ta'lim yoki sog'liqni saqlash uchun beriladigan kreditlar ijtimoiy farovonlikni oshirish va aholining intilishlarini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Banklar tomonidan taqdim etilayotgan moliyalashtirish oilalarga uy-joy sotib olish, tadbirkorlik faoliyatini yo'lga qo'yish, turmush darajasini yaxshilash, kelajak avlodlar ta'limiga sarmoya kiritish imkonini bermoqda. Bundan tashqari, oilaviy tadbirkorlik, kichik qishloq xo'jaligi va ayollar rahbarligidagi korxonalar uchun mo'ljallangan maqsadli kredit mahsulotlari inklyuziv iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini kuchaytirdi va qashshoqlikni kamaytirishga hissa qo'shdi. O'zbekiston Markaziy banki va tijorat banklari tomonidan kredit olish uchun ariza berish tartib-taomillarini soddalashtirish, kredit mahsulotlari turlarini diversifikatsiya qilish, qarz oluvchilar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan islohotlar amalga oshirildi. Bank sektori mas'uliyatli kreditlash, risklarni boshqarish va shaffoflikka katta e'tibor qaratdi. Xalqaro ilg'or tajribalarni qo'llash, zamonaviy kredit skoring tizimlarini joriy etish, mijozlarga nisbatan ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish mamlakat kredit portfelining ishonchliligi va barqarorligini oshirishga xizmat qildi. Bundan tashqari, tartibga solish nuqtai nazaridan hukumat kreditlash uchun mustahkam huquqiy bazani ishlab chiqdi, bu iqtisodiyotda kredit barqarorligi va qulayligini ta'minlaydi. Sektorda raqamli bank texnologiyalari ham jadal joriy etilayotganiga guvoh bo'ldik. Kredit xizmatlarini raqamlashtirish, jumladan, onlayn kredit arizalari va mijozlarni masofadan identifikatsiya qilish biznes va jismoniy shaxslar uchun zarur bo'lgan moliyalashtirishga kirishni ancha

osonlashtirdi. Bank tizimida raqamli transformatsiya jarayon samaradorligini oshirdi, tezlikni oshirdi va protsessual to'siqlarni minimallashtirdi, shu orqali moliyaviy inklyuzivlikni ta'minladi va iste'molchilar ishonchini oshirdi. Bank kreditlari sanoat, qishloq xo'jaligi, axborot texnologiyalari, qurilish va xizmatlar kabi turli sohalardagi iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi. Qishloq xo'jaligida mavsumiy va uzoq muddatli kreditlar fermerlar va agrobiznes vakillariga ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnika sotib olish va hosildorlikni oshirishga yordam bermoqda. Uy-joy sohasida ipoteka kreditlari minglab oilalarga uy-joyga ega bo'lish imkonini berdi va qurilish sohasining rivojlanishiga hissa qo'shdi. Savdo va xizmat ko'rsatishda aylanma mablag'lar bo'yicha kreditlar inventarni boshqarish, operatsion ehtiyojlarni qondirish va biznesning uzluksizligini ta'minlash uchun juda muhimdir [2].

O'zbekistonda zamonaviy kreditlash amaliyotining asosini risklarni boshqarish tashkil etadi. Tijorat banklari risklarni baholash usullarini qo'llashda sezilarli yutuqlarga erishdi, bu esa kredit berish to'g'risidagi qarorlar qarz oluvchining kreditga layoqatliligi, to'lov qobiliyati va mavjud garovga asoslangan holda qabul qilinishini ta'minlaydi. Bank sektori, shuningdek, kreditlash risklarini yumshatish uchun sug'urta va kafolat sxemalaridan foydalanishni ko'paytirdi. Kreditlarning bajarilishini monitoring qilish va kredit intizomini kuchaytirish orqali banklar kredit portfellarining yuqori sifatini ta'minladi va sohaning moliyaviy barqarorligiga hissa qo'shdi. O'zbekiston banklari investitsiyalarni, innovatsiyalarni rag'batlantirish va yangi texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan davlat dasturlarini qo'llab-quvvatlashda ham muhim rol o'ynaydi. Infratuzilmani rivojlantirish, qayta tiklanadigan energiya va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish kabi ustuvor tarmoqlar va strategik loyihalarni moliyalashtirish uchun maxsus kredit liniyalari ajratiladi. Bu maqsadlar uchun uzoq muddatli kreditlarning mavjudligi mamlakatda sanoat va texnologik yutuqlarni amalga oshirishni tezlashtirdi. Nazorat qiluvchi organlar, jumladan Markaziy bank bank sektoridagi kredit faoliyatiga qat'iy nazorat olib boradi. Bu bank kreditlash operatsiyalarining shaffofligi, ishonchliligi va barqarorligini ta'minlaydi. To'lanmagan kreditlarni hal qilish va bankrotlik tartib-taomillarini takomillashtirish bo'yicha

samarali huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqish bo'yicha doimiy sa'y-harakatlar moliyaviy tizimning asoslarini mustahkamladi [3].

Mijozlarga yo'naltirilgan bank xizmatiga intilish turli mijozlar guruhlarining real ehtiyojlariga moslashtirilgan moliyaviy mahsulotlarning paydo bo'lishiga olib keldi. Banklar o'z mijozlarining moliyaviy ahvoli, kredit tarixi va biznes-rejalarini sinchkovlik bilan baholab, individual echimlar va moslashuvchan kredit shartlarini taklif qiladi. Makroiqtisodiy muhitdagi o'zgarishlarni aks ettirish uchun foiz stavkasi siyosati doimiy ravishda yangilanadi hamda ustuvor loyihalarni, ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlarini va innovatsion korxonalarni qo'llab-quvvatlash uchun turli imtiyozli kredit dasturlari mavjud. Xalqaro moliyaviy standartlarning integratsiyalashuvi va ilg'or risklarni baholash va boshqarish vositalarini joriy etish O'zbekistonning kreditlash amaliyotini jahon me'yorlariga moslashtirdi. Kredit bozori tobora diversifikatsiya qilinmoqda va bank sektorining ichki va xorijiy investitsiya resurslarini safarbar etish salohiyatining o'sib borishi barqaror iqtisodiy o'sishga salmoqli hissa qo'shmoqda. Bu tendentsiyalarning barchasi bank kreditlari O'zbekistonning iqtisodiy modernizatsiyaga erishish yo'lida muhim harakatlantiruvchi kuchga aylanganidan dalolat beradi. Samarali va ishonchli kreditlash mexanizmlari, turli xil kredit mahsulotlari va ilg'or risklarni boshqarish tizimlarining mavjudligi barqaror va inklyuziv milliy iqtisodiyotni yaratishda asosiy o'rin tutadi. Kelajakda kreditlash siyosatini yanada takomillashtirish, raqamli bank xizmatlarini kengaytirish va aholi o'rtasida moliyaviy savodxonlikni oshirish kutilmoqda, bu esa sohaning mamlakat taraqqiyotidagi rolini yanada mustahkamlaydi [5].

Xulosa:

O'zbekistondagi bank kreditlari muhim iqtisodiy vosita bo'lib, investitsiyalarni moliyalashtirish, sanoatni modernizatsiya qilish, xususiy tashabbusni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy farovonlikni yaxshilashda yetakchi rol o'ynaydi. Kreditlash siyosatining izchil rivojlanishi, kredit mahsulotlarining diversifikatsiyasi, xalqaro standartlarning joriy etilishi, raqamli texnologiyalardan tobora ko'proq foydalanilayotgani bank sektorining raqobatbardoshligi va barqarorligiga xizmat

qilmoqda. Kelajakda kredit berish amaliyoti, risklarni boshqarish va texnologik innovatsiyalardagi davomli taraqqiyot bank kreditlari O‘zbekiston taraqqiyoti, modernizatsiyasi va farovonligining strategik omili bo‘lib qolishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xasanov M.X. “O‘zbekiston bank tizimi va uning rivojlanish bosqichlari”, 2020 yil.
2. Yo‘ldoshev X.O. “Bank ishi asoslari”, Toshkent, 2019 yil.
3. Po‘latov S.K. “Kreditlash asoslari va uning zamonaviy bosqichlari”, Toshkent, 2021 yil.
4. Rasulova N.M. “O‘zbekistonda tijorat banklari va ularning kredit faoliyati”, Toshkent, 2018 yil.
5. Turaev B.A. “Moliyaviy menejment va bank amaliyoti”, Toshkent, 2022 yil.
6. Safarov O.A. “Kredit siyosati va bank xavfsizligi”, Farg‘ona, 2017 yil.
7. Jo‘raev M.M. “O‘zbekiston Respublikasida bank kreditlarining rivojlanish tendensiyalari”, Samarqand, 2023 yil.